

ЛЕКСИКОГРАФІЯ ТА МІЖМОВНІ ЗВ'ЯЗКИ

УДК 800

Євгенія Карпіловська¹, Ольга Кочерга², Євген Мейнарович³

¹Інститут мовознавства імені О. Потебні НАН України, м. Київ

²Інститут теоретичної фізики ім. М. Боголюбова НАН України, м. Київ

³Інститут математики НАН України, м. Київ

УКРАЇНСЬКА НАУКОВА МОВА В АКАДЕМІЧНОМУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ СЛОВНИКОВІ ЗА РЕДАКЦІЄЮ А. КРИМСЬКОГО ТА С. ЄФРЕМОВА

© Карпіловська Є., Кочерга О., Мейнарович Є., 2008

З нагоди оприлюднення електронної версії *Російсько-українського словника* за редакцією А. Кримського та С. Єфремова здійснено спробу проаналізувати можливості його використання як джерела інформації про питомо українську фахову лексику, взірцеві словотворчі моделі, мовні конструкції та усталені вислови, шляхи запозичування іншомовних слів тощо.

On the occasion that the electronic version of the *Russian-Ukrainian Dictionary* edited by A. Krymsky and S. Yefremov is now available, an attempt is made to consider its resources of inherent Ukrainian professional language, master models of word formation, linguistic structures and standard phrases, ways of penetration and adaptation of foreign words etc.

Академічний *Російсько-український словник* за ред. Агатангела Кримського та Сергія Єфремова [1] (далі – Словник), що став об'єктом суворої заборони раніше, ніж вийшов друком останній том, протягом сімох десятиріч у вузьких колах обізнаних інтелектуалів був більше легендою, ніж реальним фактом словникової, мовознавчої та загальнокультурної спадщини, тоді як широкий загал освічених українців, спраглих доброго, достатньо повного й вартого довіри словника, взагалі нічого не знав про його існування. Оприлюднення електронної версії Словника [2] дає змогу всім, хто цього потребує, користатися цим унікальним джерелом. Отже, зробимо попередню спробу розглянути, що дає нам Словник з огляду на проблеми сучасної наукової та технічної мови.

Однією з важливих термінознавчих проблем, що спричиняє багато жвавих дискусій та суперечок, є творення назв процесових понять. У Словнику знаходимо чимало відповідей на дискутовані питання, часом досить несподіваних.

1. Насамперед Словник є неоціненним джерелом наукової лексики, що нині є «напівзабутою» чи взагалі невідомою й не фігурує (чи фігурує з позначками «рідковживане», «місцеве» тощо) в сучасних словниках. Подамо лише кілька назв процесів, їхніх наслідків (продуктів), виконавців та знарядь дії, взятих з одного фрагменту реєстру* майже навмання: *віглада* (від *вігладити***), *візгін*,

* Автори щиро вдячні Олександрові Телемку та Андрієві Рисину за дозвіл скористатися чернетковим реєстром українських слів Словника.

** Тут і далі ми відокремлюємо подвійною скісною рисою дієслова доконаного//недоконаного виду та віддієслівані іменники, пов'язані із завершеною//незавершеною дією; дієслова однакового виду та відповідні віддієслівні іменники відокремлюємо однією скісною рисою.

візнака (наслідок *визначання*//*визначення**), *візол* (продукт *визолювання*//*візолення*), *візубень* (щербина), *викопина* (копалина), *вікрут*, *вікрутач*, *вікрутень*, *віков* (продукт *кування*//*вукуття*), *вілік* (перелік), *вілука* (наслідок *вилучання*//*вилучення*), *вілуцок* (наслідок *вилуцування*//*вилуцення*), *вімін*, *виміна* (газів тощо), *віник* (іменник, наслідок *виникання*//*віникнення*), *віплеск*, *віпроба*, *випробнік*, *віривок*, *віріст*, *віросток*, *виробувач*, *віруб*, *вісад* (рослин), *вісип* (насип, не плутати з *вісипкою* на шкірі), *віслід*, *вістук*, *вісув*, *вісхід*, *віхит* тощо. Зацікавленому читачеві пропонуємо скористатися Словником і продовжити цю низку самому, звернувши увагу на те, що українська мова тяжіє до називання процесів (дій) та їхніх наслідків різними похідниками. Захопиви знахідки гарантовано.

Зокрема бачимо цікаві прислівники, що стосуються способу пересування чи специфічного руху: *вістрибом*, *віплигом*, *віскоком*, *відрібцем*; та порівнювання фізичних характеристик: *завбільшки*, *завважки*, *заввишки*, *завглибки*, *завгустішки*, *завдовж*, *зав(з)довжки*, *завтовшки*, *завширишки* тощо. Словник подає й кілька питомо українських слів з основою **рівно-**, що є синонімами до запозичених термінів з основою **ізо-**: *рівнотеплина* (ізотерма), *рівнотеплотний* (ізотермічний), *рівнозіміна* (ізохімена). Зрештою, у Словнику є дієслово *зневіджувати*//*зневідити* та віддієслівний іменник *зневіджування*//*зневідження*, що останнім часом поступово (проте досить швидко) стають широковживаним відповідником до англійських комп'ютерних термінів *debug* та *debugging*, дієслово й іменник *відтермінувати*//*відтермінувати* та *відтермінування*//*відтермінування*, що їх зовсім недавно відродили журналісти, а також термін *підложжя* (геологічний та технічний відповідник до російського «подошва»), що видається досить продуктивним у сполуках *підложжя дороги*, *підложжя пласту* тощо.

2. Не менш важливою рисою Словника є багатство поданих у ньому похідників. Дієслова Словник подає неодмінно доконаного та недоконаного виду – це є нормою і в сучасних словниках. Проте Словник часто подає по кілька варіантів форм кожного з видів дієслова: *втягати*//*втягувати*//*втягти*, *зазначати*//*зазначувати*//*зазначити*, *закривляти*//*закривлювати*//*закривити*, *заповнювати*//*заповняти*//*заповнити*, *затінювати*//*затіняти*//*затінити*, *затуляти*//*затулювати*//*затулити*, *запорскувати*//*запорскати*//*запорснути*, *застрягати*//*застрягнути*//*застрягти*, *визганяти*//*визгонювати*//*визгонити*, *вироцати*//*вироцувати*//*виростити*, *вивіщувати*//*вивіщати*//*вивіщити*, *затвінчувати*//*затвінтувати*, *затвінтити*. Дієслова доконаного виду часто утворено за допомогою префіксів, відмінних від російських, що стали тепер звичними, маємо: *залакувати*, *вілакувати*, *скритикувати*, *зізолувати*, *затемперувати*, *віплоцити*, *забагніти*, *завапнувати*, *задатувати*, *задемонструвати*, *заїмпортувати*, *закумулювати*, *замаркувати*, *заналізувати*, *запанцерувати*, *запрезентувати*, *засимілювати*, *затруїти*, *збракувати*, *зганджувати*, *зголосувати* (обрати голосуванням), *вібилити*, *вібрукувати*, *вигранити*, *вівеслувати* (на певну відстань), *вивоцити*, *вив'ялити*, *вигартувати*, *виглянсувати*, *віпродукувати*, *спродукувати*, *віделегувати*, *видрукувати*, *візадкувати* (вийти, задкуючи), *візолити*, *візубити* (вищербити), *вііспитувати* тощо. Набагато частіше, ніж тепер, префікс **від-** передає значення повернення до попереднього стану чи скасування попередньої дії: *відбарвлювати*//*відбарвити*, *відбавляти*//*відбавити*, *віддивати*//*віддивити*, *відгартувати*//*відгартувати*, *відмерзати*//*відмерзти* (про щось замерзле), *відмуровувати*//*відмурувати* (щось змуроване), *відсвіжувати*//*відсвіжати*//*відсвіжити*, *відчаровувати*//*відчарувати* тощо.

Послідовно подано окремі дієслова зі значенням спонтанного та примусового процесів, в багатьох випадках спонтанні («самочинні») форми є відповідниками російських форм на **-ся**: *вигасати*//*вигаснути* та *вигашувати*//*вигасити*, *загасати*//*загаснути* та *гасити*//*загасити*, *вимерзати*//*вимерзти*//*вимерзнути* та *виморожувати*//*виморозювати*//*виморозити*, *відмокати*//*відмокнути* та *відмочувати*//*відмочити*, *безліітати*//*збезліітати* та *безліітати*//*збезліітати*, *темніти*//*потемніти*//*стемніти*//*затемніти* та *темніти*//*притемніти*//*затемніти*, *безлііти*//*збезлііти* та *безлііти*//*збезлііти*, *туманіти*//*затуманіти* та *туманіти*//*затуманіти*, *ванніти*//

* Завважмо, що Словник чітко відокремлює значення слів *визначення* та *означення*, що є відповідниками до рос. «определение». Наведені приклади не залишають сумніву щодо їхнього вживання. До того ж у Словнику окремо подано словосполучку «научное определение» та її переклад *наукове означення*.

*званіти та ваннити//званити, вугліти//звугліти та зв'углювати//зв'угліти, заглибляти//заглибити та заглибати//заглибнути (завважмо, що дієслово заглиблятися//заглибитися фігурує у Словнику лише в контексті «поринути в думки», «глибоко зануритися в проблему» й ніколи – в сенсі руху вглиб чи всередину чогось). Процеси надавання чи набування кольору, крім звичного нині префікса **по-**, часто передано через префікси **ви-** (*вижовтити, визеленити, вирудіти, висинити, вичервонити, вичорнити*) та **за-** (*зажовтити, зазеленити, зазолотити, зарудіти, засинити, засиніти, засіріти, засивіти, зачервонити, зачорнити*).*

Цікавими є також дієслова, що позначають рід діяльності – *авторувати, професорувати, адвокатувати* тощо, їх набагато більше, ніж у сучасних словниках. (Завважмо, що іменники на позначення особи завжди подано у двох формах, пов'язаних з обома статтями: *бунтар* та *бунтарка, будівник* та *будівниця, верховинець* та *верховинка, вихованець* та *вихованиця, вихованка, вірменин* та *вірменка, вістун* та *вістунка, володар/владар* та *володарка/владарка, гаптар* та *гаптарка, гендляр* та *гендлярка, голкар* та *голкарка, грибар* та *грибарка, імператор* та *імператорка, інквизитор* та (переносне) *інквизиторка, інспектор* та *інспекторка, каталогізатор* та *каталогізаторка, кравець* та *кравчиня, (ланд)граф* та *(ланд)графиня, етнограф* та *жінка-етнограф, (лже)свідок* та *(лже)свідка, (лже)свідкиня* тощо).

Словник послідовно (навіть тоді, коли вихідні російські слова подано лише в одній формі) наводить віддієслівні іменники, утворені від дієслів і доконаного, і недоконаного виду, тобто такі, що відповідають завершній//незавершній дії. Дамо низку прикладів, що видаються нам показовими (зокрема тому, що наведені нижче слова в більшості новітніх словників подано лише в одній формі): *вибухання//вибухнення, видобування//видобуття, визернювання//визерніння, виливання//вилиття, виліковування//вилікування, впливання//вплиття, випрямовування//випрямування, випростовування//випростування, відтавання//відтання, вистобювання//вистояння, відпластовування//відпластування, вкидання//вкинення, відтинання//відтяття, влущування//влущення, влотовування//влотування, вплутування//вплутання, всмоктування//всмоктання, втягання//втягнення, вціджування//вцідження, вишивання//вишиття, забаламучування//забаламучення, заварювання//заварення, запарювання//запарення, завбачання//завбачення, завивання//завиття, завмирання//завмертя, загаювання//загаєння, затвинчування//затвинчення, загинання//загнуття, задування//задуття, інсценування//заінсценування, закидання//закинення, закладання//закладення, заклепування//заклепання, занютовування//занютування, закрáпування//закрáпання, закручування//закручення, заломлювання//заломлення, занечищування//занечищення, запечатування//запечатання, записування//записання, заплющування//заплющення, заподіювання//заподіяння, заплямлювання//заплямлення/заплямування, заправляння//заправляння//заправлення, пропонування//запропонування, застрягання//застрягнення, засування//засунення, затирання//затертя, затінювання//затінення, зачоповування//зачопування, зашнуровування//зашнування, звикання//звикнення, звисання//звиснення, вимежовування//вимежування, вимерéжування//вімережання/вімереження, вирощування//вірощення, напливання//наплиття, ізолювання//зізолювання. Тим, кому ця низка прикладів видається задовою, нагадаємо, що слова *унормовування//унормування, наголошування//наголошення* та *запозичування//запозичення* нині не завжди належним чином вживають навіть досвідчені мовознавці та термінознавці.*

У Словнику бачимо іменники зі значенням наслідку процесу на **-обання**, що нині видаються широкому загалові дещо дивними попри досі живі *виховання, угруповання, поховання, риштовання, устатковання*. Отже, маємо: *брукування, (за)будовання, затурбовання, (у)пакування, (недо)гартування, заховання, знервовання, нівельування, нікльування, зачаровання, стурбовання, спростовання, розлотовання, цяцькування, (пере)фотографування, гаптовання, міркування, мальування, наелектризування, нараховання, нашпакльовання, натушовання, насовання* тощо.

Ще одна показова риса Словника – розмаїття форм прикметників, утворюваних від того самого слова. Сучасні словники подають незрівнянно менше таких форм попри потребу (в термінознавстві часом гостру) диференціювати семантику прикметників за їхньою формою. Отже, у Словнику бачимо: *адміністративний* та *адміністраційний; астрономічний* (від астрономія) та *астрономський*

(від астроном); *атмосферний, атмосферичний та атмосферовий; багатоводий та багатоводний; (багато)елементний та (багато)елементовий; (багато)мільйонний та (багато)мільйоновий; багатотомний та багатотомовий; багатотформий та багатотформний; безхмарий та безхмарний; булатний та булатовий; ванний та ванновий; вантажний та вантажевий (від вантаж), а також вантажницький (від вантажник); вапновий, вапневий, вапнистий та вапенний; виділовий та видільний (від також цікавого слова *віділ*); випускний та випусковий; вихідний та виходовий разом із вхідний та входовий; водогінний та водоگونий; вписний та вписовий; заатлантицький та заатлантийський (завважмо, що жоден з останніх двох прикметників не збігається із вживаним тепер); кореневий та корінний, лянний, лянний, лянний та льонний; магнетний та магнетовий, піщаний та пісковий; промінний та променевий тощо. У складі словосполук та конструкцій Словник подає також прикметники, утворені від слів, що їхні російські відповідники з тих чи тих причин не надаються до творення прикметників і тому відповідні прикметники у вихідному реєстрі не фігурують: *напруговий, світобудовний, натисковий, затисковий, притисковий* (попри брак окремого прикметника «тисковий»), *дотиковий, стосунковий, танковий, перегінний, насінний, гнільний* тощо. Завважмо також прикметники, що походять від прислівників: *завждишній та завждишній* (від «завжди»), *відтеперішній, відтодішній* тощо.*

Цікавими видаються також прикметники з кінцевою основою **-творчий**. Крім поширених нині *образотворчий та миротворчий*, маємо *гарячкотворчий, хороботворчий, животворчий, гнойотворчий, горотворчий, ґрунотворчий, кислототворчий, плодотворчий* тощо. Водночас Словник містить лише одне слово з основою **-твірний** – *новотвірний*. Цілком можна припустити, що четвертий том містив і терміни *словотворчий та мовотворчий* – на жаль, перевірити цей здогад нині неможливо.

На тлі розмаїття прикметникових форм впадає в око мала кількість активних дієприкметників. Докладніше про це див. статтю В. Старка [3].

Привертає увагу багатство та розгалуженість поданих у Словнику дериваційних ланцюжків. Розгляньмо для прикладу похідники від слова «кришталь» та скалькованого з російської мови слова «кристал», що його заступило в значенні твердого стану речовини з упорядкованою просторовою структурою, тоді як перше набуло значення, що є відповідником до російського «хрусталь» в обох його значеннях певного типу скла та різновиду кварцу (у сполучі «гірський кришталь», що за новітньою термінологією є кристалом всупереч першому значенню). Отже, від *кришталь* Словник містить іменники *кришталік* (у двох значеннях – «елемент ока» та «маленький кусочок криштально»), синоніми *кришталіна, кришталінка*), прикметники *криштальовий та буйнокришталевий* (грубокристалічний), дієприкметник *(с)криштальований*, низку дієслів на позначення процесів – *кришталити(ся)//закришталити(ся), кришталювати(ся)//скришталювати(ся), викришталюватися//викришталюватися, обкришталювати//обкришталювати*, віддієслівні іменники *кришталювання//скришталювання* та віддієприкметниковий іменник *кришталюваність*, прислівник *кришталево* (у сполучі *кришталево чистий*). Бачимо, що всі ці похідники перебувають у межах притаманних українській мові словотворчих моделей. Водночас від *кристал* маємо утворені подібно до щойно наведених іменники *кристалик, кристаліна, кристалінка*, та прикметники *кристалевий та кристаловий*, а також *кристалюватий*. Крім того, Словник містить низку явно скалькованих прикметників *(не)кристалічний, буйнокристалічний, давньокристалічний, старокристалічний, кристалоносний*. Процесові похідники утворено вже за скалькованою з російської мови моделлю запозичування іншомовних слів, де фігурує семантично ненавантажений суфікс **-із-**: *кристалізувати(ся)//скристалізувати(ся), викристалізуватися//викристалізуватися, кристалізація, (не)кристалізаційний, кристалізування//скристалізування, кристалізованість, (с)кристалізований*. Три суто фізичних терміни – *кристалографія, кристалографічний та кристалоїд* – цілком подібні до російських відповідників. На жаль, за браком четвертого тому ми не можемо відтворити всі відповідники до російського слова «хрусталь», тоді картина відокремлювання цих термінів та заступання українських похідників новоскалькованими була би повною. Завважмо, що якщо не брати до уваги

вужкофахових терміносполук, Словник подає більше терміноваріантів та словоформ, ніж «Фізичний словник» за ред. Фаворського.

З огляду на потреби фізичної термінології цікаво завважити, що до російського терміна «жидкость» поряд із поширеним тепер відповідником «рідина» подано також *плин* та *течиво*. Ці слова насправді мають ширше значення, а саме «плинне (текуче) середовище» (англ. *fluid*), тоді як *рідина* (*liquid*) є частинним випадком *плину*. Про це свідчить і переклад сполуки «жидкое состояние» – *плинний (текучий) стан*, і сполуки *оліюватий плин*, *легкоплинна рідина*, *легкоплинне течиво*, і те, що в ілюстраціях *плинами* названо дьоготь та нафту. Отже, Словник дає додаткову вагому підставу повернути до наукового обігу слово *плин* у притаманному йому значенні й заповнити термінну прогалину, штучно утворену через брак російського відповідника.

Розгляньмо ще один дериваційний ланцюжок, що зазнав невинуватих спотворень, а саме, слова, пов'язані з поняттям *дослід*. Ми не будемо тут торкатися запозиченого слова *експеримент*, наведемо лише похідники, утворені від питомого українського слова. Маємо: дієменник *дослід*, а також назви особи *дослідник*, *дослідувач*, *дослідниця*; від них походять, відповідно, прикметники *дослідний* та *дослідницький*, а також *дослідчий* та *дослідничий*. Значення «робити дослід» передає дієслово *досліджувати//дослідити*, звідси маємо дієменники *досліджування//дослідження* та дієприкметники *досліджений* та *досліджуваний*. До того ж у Словнику подано словосполуки *науково-дослідча катедра* та *науково-дослідча праця*. Жодних коментарів не потребує той факт, що всі наведені вище прикметники нині заступило єдине *дослідний* і що усталена номенклатурна словосполука *науково-дослідний інститут* за семантикою означає «інститут, що є об'єктом наукових дослідів».

Наступний приклад розгалуженого дериваційного ланцюжка стосується терміна *звук*. Від нього утворено одного прикметника *звуковий*. Далі маємо складеного терміна *звуковбирання* та відповідні прикметники *звуковбирний*, *звуковбирущий*. Російського терміна «звукоотражение» у вихідному реєстрі нема, тому не знаходимо його українського відповідника *звуковідбивання*, тим не менш маємо прикметника *звуковідбивний*. Проте маємо *звуконаслідування*, *звуконаслідник*, *звуконаслідний*. Термінів *звукопровідність* та *звуконепрохідність* Словник не містить знову ж таки через брак російського відповідника, але маємо прикметники *звуконепровідний*, *звуконепрохідний*, *звуконепропускний*. Дієслова є ті самі, що в сучасних словниках, *звучати*, *позвучати*, іменник на позначення процесу є, *природньо*, *звучання*. Далі маємо дві паралельні форми складеного іменника *звукосполука* та *звукосполучення*, іменника *звуконик* та низку слів, пов'язаних з описом якості звучання: *однотонність*, *(не)добротонність*, *(не)легкотонність*; *однотонний*, *(не)добротонний*, *(не)легкотонний*; *однотонно*, *добротонно*, *легкотонно*. Наявність слів *неспотвореність*, *неспотворений*, *неспотворено* дає підставу вважати, що четвертий том має містити такі самі слова без префікса *не*. Нарешті, маємо прикметника *подібнотонний*, що в теперішніх словниках аналогів не має.

Важко протистояти спокусі навести ще два промовисті гнізда похідників, хоч вони й не пов'язані безпосередньо з природничою чи технічною термінологією. По-перше, це слова, що характеризують поетів та віршування (пропонуємо читачеві самому визначити, які з цих слів стосуються поетів добрих чи поганих та складання добрих чи поганих віршів): *вірш*, *віршик*, *віршичник*, *віршований*, *віршовий*, *віршовик*, *віршовгон*, *віршомаз*, *віршомазання*, *віршоманія*, *віршопис*, *віршоскладня*, *віршування*, *віршувати*. По-друге, в наш час *законопереступників* в усіх галузях життя надзвичайно актуальною є наступна низка слів, що частину з них варто було б згадати й повернути до широкого вжитку: *закон*, *законистий* (обрядовий), *законний*, *законник*, *законність*, *законно*; *законовчитель*; *законодавець*, *законодавницький*, *законодавниця*, *законодавство*, *законодавствувати*, *законодавчий*, *законодатний*, *законодатно*; *законодоглядач*, *законодоглядник*, *законодоглядчий*; *законознавець*, *законознавство*; *закономірний*, *закономірність*; *законопереступний*, *законопереступник*, *законопорушник*; *законопокірливий*, *законопокірний*; *законослухняний*; *законоправний*, *законочинний*; *законопроект*, *законоустава*.

3. Словник великою мірою може слугувати за довідник з правильного слововжитку. Зокрема, відсутність у ньому деяких поширених натеper термінів та сполук є серйозною вказівкою на те, що вони є наслідком не завжди доречного калькування. Наприклад, у Словнику нема слова «невід'ємний» (російський реєстр не містить математичного терміна «неотрицательный», що його відповідником є *невід'ємний*), а до російського слова «неотъемлемый» подано чималу низку відповідників, що з них найцікавішим в нашому випадку є «неотъемлемое условие» – *невідмінна умова*. Отже, робимо висновок, що слово «невід'ємний» у сполуках зі словами «частина», «рися» тощо є пізнішою калькою й поширеною помилкою. Так само Словник містить слово «пальний» лише в значенні «такий, що може горіти чи його можна спалити» а слова «пальне» не містить зовсім, тоді як «паливо» фігурує у багатьох сполуках та прикладах попри брак в російському реєстрі слова «горючее» та неможливість подивитися в четвертому томі відповідники до слова «топливо». Отже, це підтверджує, що вживати слово «пальне» замість *паливо* є помилкою, що її треба всіма силами виправляти.

4. Хоч надія й вмирає останньою, на сьогодні мусимо з жалем визнати, що четвертий том (літери Р–Я) Словника втрачено і знайти його навряд чи можливо. Проте про його вміст можна великою мірою судити за матеріалами перших трьох томів. Насамперед завважмо, що Словник містить досить повні та розгалужені дериваційні ланцюжки відповідників російських слів на А–П. Це означає, що за наявними в перших трьох томах окремими словами, пов'язаними з відповідниками російських слів на Р–Я, можна відтворити дериваційні ланцюжки слів із четвертого тому згідно з моделями, очевидними з матеріалу перших трьох томів, навіть попри незворотну втрату слів, що їх пересічний сучасний носій мови не утворює автоматично. Про написання слів, що є відповідниками до російського слова «химия», свідчать слова та словосполуки *неорганічна хемія, зоохемія, хемічний апарат, хемічний процес* тощо, хоча й маємо *алхімік, алхімічний, алхімія*. Так само попри незмогу подивитися на відповідники слова «шерсть» та його похідників, маємо у складі словосполук та ілюстрацій слова *вовна, вовниння, вовнистий, вовнуватий, вовнявий, вовняний, вовнянка, вовняр, вовнярка*. До складання українського реєстру можуть стати в пригоді й дієслова доконаного виду (та відповідні віддієслівні іменники), утворені додаванням префіксів, а також іменники, що фігурують у сполуках чи ілюстраціях у непрямому відмінку (інколи у кількох). У складі словосполук та ілюстрацій можна знайти також українські слова, що не мають однослівних російських відповідників і не потрапляють до російсько-українських словників через підпорядкованість добору українських слів російському реєстрові.

Отже, попри те, що наш розгляд є поки що дуже побіжний та попередній, докладний мовознавчий аналіз ще попереду, можна з цілковитою певністю зробити висновок: **Російсько-український словник** за редакцією Агатангела Кримського та Сергія Єфремова є не лише найґрунтовнішим натеper російсько-українським словником, а й джерелом питомої української лексики, взірцевих словотворчих моделей, мовних конструкцій та усталених висловів, зразків запозичування іншомовних слів та їх адаптування до системи української мови. Він не лише не застарів, а по глибшому вивченні напевне постане як найповніше й найдокладніше сучасне лексикографічне джерело, що його значення для дальшого розвитку української мови важко перебільшити.

1. *Російсько-український словник. т. 1 (А–Ж). За ред. А. Кримського. – К.: Червоний шлях, 1924.; т. 2. За ред. А. Кримського. вип. 1 (З–К). – К.: ДВУ, 1929; вип. 2 (Л–Намыкивать) – К.: УРЕ, 1932; вип. 3. (Намыл–Нять), – К.: УРЕ, 1933; т. 3. За ред. С. Єфремова. вип. 1. (О–Поле) – К.: ДВУ, 1927; вип. 2 (Поле–Пячение) – К.: ДВУ, 1928. 2. *Російсько-український словник. За ред. А. Кримського та С. Єфремова. – К.: Держ. вид-во України – УАН, 1924–1933. – Т.1–3. Електронна версія: (підготував Олександр Телемко) – К.: К.І.С., 2007. Адреса в Інтернеті: <http://www.r2u.org.ua>. 3. Старко В. Ф. «Російсько-український словник» (1924–1933) та українське академічне словникарство // *Лексикографічний бюлетень*, 2008 (прийнято до друку).**